

Giọng Thanh Lịch của Hà Nội Không Còn Nữa!

Đào Văn Bình

Tiếng nói là sinh mệnh của dân tộc. Không phải phở, nước mắm không còn hay truyện Kiều không còn thì dân tộc mất. Tiếng nói không còn, dân tộc diệt. Phở, nước mắm không còn thì ăn món khác, dù có tiếc nuối nhưng dân tộc vẫn còn. Truyện Kiều không còn thì viết truyện khác, dù tiếc nuối nhưng dân tộc vẫn còn. Mất tiếng nói là dân tộc biến dạng và biến thành một dân tộc khác. Chẳng hạn mai đây toàn dân Việt Nam đều nói tiếng Tàu thì Việt Nam biến thành một tỉnh của Trung Hoa. Nếu 90 triệu dân đều nói tiếng Pháp thì Việt Nam biến thành một “Pháp Quốc Hải Ngoại”. Còn nếu 90 triệu dân đều nói tiếng Anh thì Việt Nam biến thành tiểu bang thứ 51 của Hoa Kỳ hay giống như Phi Luật Tân, Puerto Rico. Như vậy tiếng nói phải tồn tại cùng với dân tộc. Khi nào dân tộc diệt thì tiếng nói mới bị diệt. Thế nhưng dù tồn tại miên viễn, nó phải tồn tại trong sáng đẹp, có tính văn chương cao và phát âm thanh thoát, rõ ràng. Mỗi một dân tộc có một vùng miền nào đó mà “giọng nói” trở thành tiêu biểu cho cả quốc gia. Chẳng hạn giọng nói của Paris là tiêu biểu cho tiếng Pháp. Giọng Bắc Kinh là tiêu biểu cho tiếng Trung Hoa. Giọng nói của Nữu Ước và California là tiêu biểu cho tiếng Anh ở Hoa Kỳ. Và hiển nhiên giọng Hà Nội trước năm 1954 và giọng Sài Gòn trước 1975 là tiêu biểu cho giọng nói của người Việt Nam.

Thế nhưng không hiểu sao gái Hà Nội bây giờ giọng nói rất nhà quê, lơ lớ, ngại ngái, phát âm không rõ chữ, liền thoảng, cọc lốc, không dịu dàng, không có tiếng “vâng ạ, dạ, thưa” như ngày xưa. Nghe nói trong lúc nói chuyện với nhau, các cô Hà Nội bây giờ, mặt mũi xinh đẹp nhưng ăn nói thô tục kinh hồn. Tôi có ông bạn được sĩ về thăm Hà Nội cách đây vài năm nói rằng,

- Nó nói chuyện với mình thì chú chú, cháu cháu ngọt sớt. Quay qua nói chuyện với bạn nó thì thô tục kinh hồn! Không hiểu gia đình, trường học giáo dục nó như thế nào?

Nổi tiếng nhất có bà “Bún măng cháo chửi” ở Đường Ngô Sĩ Liên, đã được đưa lên chương trình truyền hình của đài CNN. Rồi mới đây nhất một bà đại úy công an thuộc Quận Đống Đa, Hà Nội chửi bới thô tục một nhân viên của hãng hàng không tại Phi Cảng Tân Sơn Nhất đã được đưa lên trang tin Sputnik News.

Cả giọng Bắc của các nam/nữ xướng ngôn viên đài VOA, BBC tiếng Việt cũng thế. Cũng liền thoảng, ngại ngái, lơ lớ, phát âm không rõ chữ và thường lên giọng ở chữ cuối cùng, nghe khó chịu vô cùng. Khi đọc diễn văn, đọc một bản tin, nói chuyện mà lên giọng ở chữ cuối cùng thì giống như người Thượng nói tiếng Việt. Những cô gái Thái, Mường, Mèo, Dao nói còn dễ nghe và dễ thương hơn những cô gái này. Sự đổi đời lan rộng ra hải ngoại, tới tận Thủ Đô Hoa Thịnh Đốn, California và Texas!

Ở đây tôi không viết vì thù ghét. Nếu viết vì thù ghét sẽ không còn trung thực. Một nhà nghiên cứu văn hóa ở trong nước nói rằng tiếng Bắc thì còn nhưng giọng Hà Nội bây giờ không còn nữa. Có rất nhiều nguyên do.

- Năm 1954, dân Hà Nội di cư vào Nam gần một nửa. Chiếm lĩnh thành phố là dân “bần cố” có công với “cách mạng” cho nên ngôn ngữ “bần cố” trở thành ngôn ngữ của giai cấp thống trị và giết chết ngôn ngữ thanh lịch, dịu dàng, văn vẻ của đất “Ngàn Năm Văn Vật”.
- Lý do thứ hai, có lẽ là để biện minh, rằng thế hệ sau lớn lên nói giọng quê mùa, liền thoảng, lơ lớ như vậy là vì các chị vú em, người giữ trẻ cho con nhà “cán bộ” từ vùng quê nghèo khổ kéo về, không được học hành cho nên tiếng nói nó mới “đổi đời” như thế.

Một giọng nói muốn trở thành mẫu mực cho đất nước, bất kể Nam-Trung-Bắc phải hội đủ những điều kiện như sau:

1. Phát âm đúng, không ngọng nghịu, ngại ngái, lơ lớ như lai Tây, lai Tàu, lai Mỹ. Tôi đã có dịp hỏi nhạc sĩ Phạm Duy điều kiện để trở thành danh ca. Phạm Duy nói rằng điều quan trọng nhất là phát âm phải đúng. Thí dụ, “buồn” không thể phát âm thành “buồng”, “tuổi” không thể phát âm thành “tủi”, “hoàng hôn” không thể phát âm thành “hoàn hôn”, “mỏi mòn” không thể phát âm thành “mỡ mồn”, “nổi lòng” không thể phát âm thành “nổi lờng”, “hỏi han” không thể phát âm thành “hỡ hang”, “lãng đãng” không thể phát âm thành “lảng đảng”, “điện thoại” không thể phát âm thành “điện thọi”, “lan” không thể phát âm thành “lang”. Tiếng Việt không có âm “shờ”, “chờ” uốn cong lưỡi như tiếng Anh. ô/cậu/ông/bà/cụ... ca sĩ nào hát những chữ như “anh mong chờ”, “chiều về”, “đêm nay thu sang”... mà uốn cong lưỡi, đều không phải là danh ca, dù hát hay thế nào đi nữa. Theo nhạc sĩ Phạm Duy thì Thái Thanh và Lệ Thu là hai người phát âm giọng Bắc đúng nhất.

2. Nói với tốc độ (speed) vừa phải, không liến thoắng, để người nghe kịp hiểu mình nói gì. Vào xem các chương trình phóng sự ở Việt Nam và VOA, BBC nhiều khi các cô/cậu phóng viên nói một thôi một hồi mà tôi không hiểu các cô/cậu nói gì vì giọng liến thoắng, chữ lú vào nhau và nhanh quá! Xin nhớ cho, nước Mỹ này hơn 300 triệu dân, ai cũng học hành giỏi giang cả, nhưng để tuyển xướng ngôn viên đài truyền hình có giọng nói hay thì chỉ có vài trăm cô. Đất nước Việt Nam 90 triệu dân, nhưng để tuyển xướng ngôn viên đài truyền hình, đài phát thanh có giọng nói như Miền Nam thuở xưa, chưa chắc đã tìm ra một người. Cứ thử mở các băng ghi âm cũ của các chương trình phát thanh hay truyền hình của Miền Nam xưa, xem có đúng như vậy không?
3. Âm lượng vừa đủ, không lớn quá, không lí nhí, không the thé.
4. Phải có chút trầm bổng, không đều đều, buồn tẻ để hấp dẫn người nghe và dĩ nhiên không nhà quê. Phải biết ngắt câu đúng nơi, đúng chỗ, vừa để mình thở để lấy hơi, vừa để người ta hiểu mình nói gì.
5.) Không được cộc lốc, gằn, chấm dứt câu đột ngột làm như muốn máng chửi người ta. Thật lạ lùng! Miền Bắc bây giờ khi nói chuyện, đọc bản tin hoặc đọc diễn văn, trả lời phỏng vấn... mọi người đều "lên giọng" ở chữ cuối cùng, nghe khó chịu vô cùng, giống như đồng bào Thượng ở Kontum, Pleiku nói tiếng Việt. Trong ngôn ngữ, chỉ ở thể "mệnh lệnh cách" hoặc "câu hỏi" người ta mới "lên giọng" ở chữ cuối cùng. Có lẽ do lối đọc diễn văn nhát gừng, kích động của Ô. Phạm Văn Đồng mấy chục năm về trước hoặc lối đọc diễn văn, tuyên truyền dưới thời Mao Trạch Đông cho nên cả nước "học tập" và bắt chước theo khiến di họa cho tới ngày nay.
6. Phải có những tiếng như "ạ", "thưa", "vâng" trong câu nói để chứng tỏ sự lịch sự của mình. Trong một chương trình truyền hình của VTV3, phỏng vấn một bà nguyên là đại sứ tại Liên Hiệp Quốc của đất nước mình mà gọi bằng "chị" thì thật vô lễ, bất lịch sự quá đỗi. Bắt buộc phải nói, "Thưa bà đại sứ" hoặc "Thưa bà giáo sư". Không có chuyện "chị em" ở đây. Đó là phép lịch sự tối thiểu.
7. Dĩ nhiên là phải có học để lựa chọn những từ ngữ thanh tao, tránh những từ ngữ thô lỗ, đường phố. Điều này phải nhờ giáo dục học đường mà còn cả giáo dục gia đình nữa. Thí dụ; Một con nhà có giáo dục sẽ không nói, "Mày cầm cái mồm mày lại!" mà có thể nói, "Ông/bà/anh chị, em ...mà cứ nói như vậy thì câu chuyện sẽ trở nên khó khăn hơn." Hoặc "Ông/bà/anh chị/em không nên nói như vậy." Ngoài ra phải có những câu như "xin lỗi". Chẳng hạn, "Xin lỗi, chúng tôi phải chấm dứt chương trình vì đã hết giờ." hoặc "Xin lỗi, tôi ra ngoài một chút." "Xin lỗi" ở đây không có nghĩa là mình có lỗi, mà là lỗi nói lịch sự. Các câu "I am sorry", "Excuse me, "Thank you" luôn luôn được thốt ra từ cửa miệng người Mỹ.

Thú thực, xem các đoạn phim phóng sự sinh hoạt của các cô gái Thái, Mèo, Mường ở Lai Châu, Lào Cai tôi lại thích giọng nói của các cô này hơn là giọng nói của các cô gái Hà Nội chỉ vì họ nói dịu dàng, nhỏ nhẹ, không liến thoắng và giọng thì không nhão, ngại ngại. Hầu hết các cô/cậu làm phóng sự đều ở tuổi đôi mươi, nhưng không bao giờ nói được câu "quý vị" trong khi những người xem có thể đáng tuổi ông nội, chú bác, cô dì...của họ ...mà chỉ dùng các chữ như "các bạn", "các bạn nhé!" khiến gây khó chịu cho người nghe. Đây không phải lỗi của các phóng viên mà lỗi ở chủ nhiệm, chủ biên, giám đốc các đài truyền hình, trình độ giáo dục quá kém, không biết thế nào là lịch sự, lễ phép đối với khán-thính giả.

Ngay cả giọng nữ của những phát ngôn viên đài truyền hình lớn nhất của Sài Gòn, mặt mũi tuyển chọn rất xinh đẹp nhưng giọng Miền Nam lại vô cùng quê mùa. Nó không phải là giọng nói thanh lịch của những nữ sinh Gia Long, Trưng Vương, Marie Curie của Sài Gòn năm xưa, mà nó là giọng quê mùa của các cô gái từ Củ Chi, Cà Mau, Châu Đốc, Đồng Tháp Mười mới lên Sài Gòn. Thật đau buồn! Trong khi giọng nói của các cô gái Nam của các chương trình phát thanh thương mại ở Nam, Bắc Cali, Hoa Thịnh Đốn thì lại sang và trí thức biết là bao nhiêu. Cứ thử thu băng rồi đem về cho cả nước nghe rồi so sánh xem có đúng như vậy không.

Tôi không bao giờ có ý nghĩ khinh thị các cô gái nói giọng quê mùa. Tại Mỹ này cũng có những giọng nói quê mùa của những vùng như Texas, Alabama và North Carolina...Họ là những con người dễ thương, không có gì chê trách. Nhưng khi tuyển một xướng ngôn viên tiêu biểu thì phải tuyển các cô/cậu có giọng nói trí thức, có học, sống ở nơi đô hội. Ở Mỹ này họ thường tuyển chọn xướng ngôn viên theo giọng nói của Nữ Ước, California. Cũng giống như thi hoa hậu thì phải tuyển cô đẹp. Tuyển cô xấu mà nói là "hoa hậu" thì người ta "máng" cho. Xin nhớ, tuyển cả ngàn cô gái đẹp rất dễ. Nhưng tuyển một cô có giọng nói đúng giọng, sang, trí

thức, mẫu mực, dễ nghe, ...thì cả ngàn cô, chưa chắc đã tuyển được một cô. Có cả trăm loài chim, nhưng chim hót hay chỉ có vài con.

Tôi còn nhớ, có lẽ khoảng 1964-1965, khi Miền Nam bắt đầu có chương trình truyền hình. Đài Sài Gòn tuyển và thí nghiệm ba giọng đọc Nam, Bắc và Huế cùng lúc. Nhưng chỉ sau vài lần, phải bỏ giọng Huế. Dĩ nhiên là giọng Huế rất dễ thương. Nghe các cô ở Sông Hương, Núi Ngự nói chuyện thì "mê" lắm. Nhưng nghe các cô đọc một bản tin trên đài phát thanh hay đài truyền hình thì nó "nặng" quá. Cho nên giọng Huế không thích hợp cho các xướng ngôn viên, hướng dẫn chương trình, quảng cáo, văn nghệ v...v...

Hiện nay tình trạng ngôn ngữ đổi đời lan ra hải ngoại nguyên do chỉ vì các báo ở hải ngoại, các đài phát thanh, truyền hình, cá nhân tuy chửi rửa trong nước đủ điều nhưng lại đua nhau chuyển tiếp/forward và đăng "nguyên con" trên "báo chợ" trên các Diễn Đàn Yahoo Groups các bản tin, bài viết trong nước, nhất là hai trang tin VOA và BBC Việt Ngữ. Chính vì thế ngôn ngữ đổi đời, ngôn ngữ bát nháo, giọng nói ngọng, ngại ngái, lơ lơ đang trở thành ngôn ngữ chính thống ở hải ngoại. "Buồn ơi chào mi"!

Sống không phải chỉ là miếng ăn ngon, quần áo đẹp, xe đất tiền, iPhone, iPad, thàng nào, chỗ nào, hang cùng ngõ hẻm nào cũng thi hoa hậu, tuyển lựa ca sĩ...(tất cả những thứ này chỉ là văn nghệ, không phải là văn hóa và có khi phản văn hóa) mà cần có nghệ thuật, văn chương và văn hóa. Tiếng nói là bộ phận sống còn của một dân tộc. Tiếng nói thanh tao, lịch sự, lễ độ, mẫu mực, dễ nghe biểu tỏ một trình độ văn hóa, giáo dục cao và một cuộc sống đẹp. Mất nó, hay tiếng nói còn đó mà thô tục, bát nháo, thiếu lễ độ là biểu tỏ một xã hội suy đồi, hư đốn.

Không thể phủ nhận, tiếng Bắc giọng Hà Nội trước 1954 và tiếng Nam giọng Sài Gòn 1954-1975 là tiêu biểu cho giọng nói của hai miền Nam-Bắc. Giọng Bắc Hà Nội thanh lịch, dịu dàng, văn vẻ. Giọng Nam Sài Gòn, tình cảm, mặn mà, chân thật, dễ thương, chậm rãi, dễ hiểu.

Ôi, thềm làm sao tiếng nói dịu dàng, thanh thoát, lịch sự, văn vẻ của Hà Nội và cả giọng nói rất trí thức của Sài Gòn năm xưa, mà nay:

*Tạo hóa gây chi cuộc hý trường.
Đến nay thắm thoát mấy tinh sương.
Dấu xưa xe ngựa hồn thu thảo.
Nền cũ lâu đài bóng tịch dương.
Đá vẫn trơ gan cùng tuế nguyệt.
Nước còn cau mặt với tang thương.
Ngàn năm gương cũ soi kim cổ.
Cảnh đấy, người đây luống đoạn trường.*
(Thăng Long Hoài Cổ của Bà Huyện Thanh Quan)

Không biết tới bao giờ giọng nói thanh lịch của đất "Ngàn Năm Văn Vật" sống lại ở Việt Nam đây? Có lẽ nó đã bị hủy diệt mất rồi!

Đào Văn Bình
(California ngày 24/12/2019 đã đăng trên tạp chí Văn Chương)